

De rechten van klimaatspijbelars

De demonstratievrijheid is één van de pijlers van de rechtsstaat. Dat geldt eens te meer voor jongeren die nog geen stemrecht hebben. Een specialist op dit gebied, dr. Berend Roorda, wijst echter op artikel 9 van de Grondwet.¹ Daarin wordt weliswaar het recht tot betoging erkend, maar dat recht is voorwaardelijk geformuleerd, namelijk 'behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet'. Scholieren mogen dus, naar het zeergeleerde oordeel van Roorda, alleen buiten schooltijd aan demonstraties deelnemen, want spijbelen is wettelijk verboden (NRC 2/2/2019).² Maar Roorda vergeet dat onze nationale wetten volgens artikel 94 GW moeten wijken voor de internationale verdragen waarin de demonstratievrijheid van meerder- en minderjarigen zonder voorbehoud is vastgelegd (zie tekstkader A). De conclusie is duidelijk: uiteindelijk kan alleen in concrete gevallen door de rechter worden bepaald hoe de demonstratievrijheid enerzijds en de leerplicht (c.q. kwalificatieplicht) anderzijds tegen elkaar moeten worden afgewogen.

De Amsterdamse OnderwijsConsumentenOrganisatie (OCO 10/2/2019) heeft de regels nader uitgelegd.³ Wie zonder toestemming wegblijft van school, is een spijbelaar, tenzij de leerling achttien jaar of ouder is (of dankzij een havo-, vwo- of mbo2-diploma niet meer kwalificatieplichtig is).⁴ De school kan spijbelaars straffen en zij moet aangifte doen bij de leerplichtambtenaar als iemand in vier weken meer dan zestien uur gespijbeld heeft. Als je straffeloos schooltijd wilt verzuimen om aan een buitenschoolse demonstratie deel te nemen, moet je aan de schoolleiding 'verlof wegens gewichtige omstandigheden' vragen, waarbij tevens een bewijs van toestemming van de ouders vereist is. Het is dus in eerste instantie aan de school om te beoordelen of de beoogde deelname aan een bepaalde demonstratie een gewichtige reden voor het verlenen van verlof vormt. Een andere mogelijkheid is dat de school besluit de deelname aan de demonstratie als een reguliere onderwijsactiviteit (bijvoorbeeld voor het vak Maatschappijleer) te erkennen.

Door de OCO wordt niet vermeld welke rechtsgang gevolgd moet worden om een school tot de orde te roepen als zij weigert verlof te verlenen. Bij welke rechtsprekende instanties kunnen leerlingen (of hun belangenbehartigers) terecht als de school hun demonstratievrijheid onrechtmatig beknot heeft of als zij hen wegens spijbelen gestraft heeft nadat ze tevergeefs regulier verlof hebben aangevraagd?

Maar volgens minister Slob (OCW) hebben leerlingen geen voet om op te staan. Hij vindt dat ze zoiets maar in hun eigen tijd moeten doen, als ze zo graag willen demonstreren.⁵ Zou de rechter daar ook zo

Tekstkader A: de vrijheid van vreedzame vergadering

Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM-verdrag van Rome d.d. 4/11/1950)

URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_NLD.pdf

Art. 11 lid 1: Een ieder heeft recht op vrijheid van vreedzame vergadering (...).

Art. 19: Teneinde de nakoming te verzekeren van de [verdragsverplichtingen] (...) wordt een Europees Hof voor de Rechten van de Mens ingesteld (...).

Art. 35 lid 1: Het Hof kan een zaak pas in behandeling nemen nadat alle nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput (...).

Toelichting van de Raad van Europa ad art. 11 lid 1:

URL: <https://www.coe.int/nl/web/echr-toolkit/la-liberte-de-reunion-et-dassociation>

De vrijheid van vergadering omvat openbare en besloten vergaderingen, optochten, processies, betogingen en sit-ins. Het doel kan o.a. politiek, religieus, spiritueel of sociaal van aard zijn en daar worden geen beperkingen voor geformuleerd, behalve dat de bijeenkomst vreedzaam moet verlopen.

Taalkundige toelichting:

Vrijheid van vergadering wordt in het Engels *freedom of assembly* en in het Frans *liberté de réunion* genoemd. Met die woorden pleegt men niet alleen formele vergaderingen, maar ook andersoortige bijeenkomsten, samenkomsten en manifestaties aan te duiden. In het Engels kan *assembly* zelfs op een samengeschoolde menigte slaan.

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM, VN d.d. 10/12/1948)

URL: <https://www.verenigdvoordemensenrechten.nl/what-are-human-rights/universal-declaration-of-human-rights/articles-11-20.html>

Art. 20: Een ieder heeft recht op vrijheid van vreedzame (...) vergadering.

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK, VN d.d. 20/11/1989)

URL: <http://boes.org/un/dutun-c.html>

Art. 15 lid 1: De Staten die partij zijn, erkennen de rechten van het kind op vrijheid van (...) vreedzame vergadering.

Bepaling in de Nederlandse Grondwet inzake de zgn. directe werking van artt. 11 EVRM en 15 IVRK:

URL: https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vkugbqved5lc/artikel_94_voorrang_internationale

Art. 94: Binnen het Koninkrijk geldende wettelijke voorschriften vinden geen toepassing, indien deze toepassing niet verenigbaar is met een ieder verbindende bepalingen van verdragen (...).

over denken? Een demonstratie ontleent haar kracht aan een kopgroep van initiatiefnemers en een massa volgers. Houdt de demonstratievrijheid niet in dat volgers mogen demonstreren op de dag die door de initiatiefnemers is uitgekozen? En wat betekent ‘in hun eigen tijd’? Drs. Arie Slob heeft kinderen en hij was vroeger leraar Maatschappijleer. Dus hij kan weten dat veel leerlingen in de bovenbouw van de middelbare school ook op zaterdag en zondag druk bezet zijn, mede door het wekelijkse huiswerk en het langlopend projectwerk dat hun door de school wordt opgedragen. Het is trouwens nogal een kwalijke actie dat hij als lid van het Kabinet de potentiële demonstranten tegen het lakse klimaatbeleid van het Kabinet tracht te ontmoedigen, door hen rechterlijke sancties in het vooruitzicht te stellen, opgelegd op basis van het proces-verbaal van de gemeentelijke leerplichtambtenaar.⁶ Met zo’n anti-rechtstatelijk dreigement stort hij extra olie op het demonstratievuur.

Wes Holleman

weblog onderwijs 17-2-2019

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ Zie ook: G. Leenknecht (2013). Artikel 9 – Recht tot vergadering en betoging. In: *Nederland Rechtsstaat, wetenschappelijk commentaar op de Nederlandse grondwet*. URL:

<https://www.nederlandrechtsstaat.nl/grondwet/artikel.html?artikel=9>

² <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/02/02/sommige-scholen-willen-protestfotos-zien-a3652672> (2/2/2019)

³ <https://www.onderwijsconsument.nl/heeft-scholier-recht-om-te-staken-of-demonstreren/> (10/2/2019)

⁴ De leerplicht geldt tot 16-jarige en de kwalificatieplicht tot 18-jarige leeftijd. Maar het kabinet Rutte-III heeft in zijn regeringsverklaring aangekondigd de leeftijdsgrens van de kwalificatieplicht te willen verhogen tot 21-jarige leeftijd. Er zouden pilots worden uitgevoerd in de grote steden.

⁵ <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2269930-slob-over-klimaatpijbelen-actievoeren-is-goed-maar-niet-op-een-schooldag.html> (31/1/2019); <https://tvblik.nl/nieuwsuur/31-januari-2019> (minuut 24.30)

⁶ Chronisch verzuim kan tevens worden gemeld aan de Sociale Verzekeringsbank, die bevoegd is kinderbijslaguitkeringen te beëindigen.